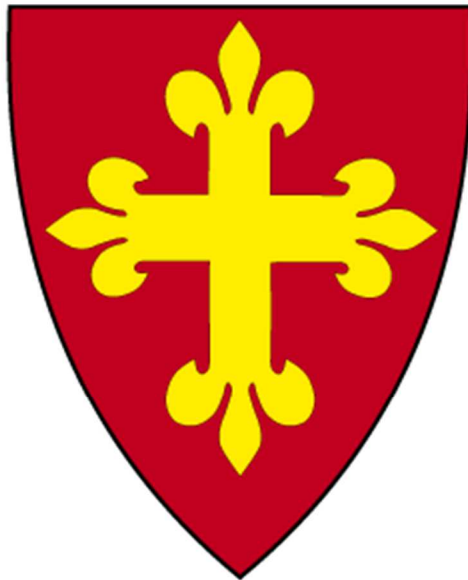

NOTAT

Tal, prognoser og analyser for:

Jølster kommune

UTKAST

1. Innleiing

I arbeidet med regional planstrategi er det viktig med relevant, oppdatert og faktabasert kunnskap om viktige tema og satsingsområde for kommunen. For å kunne drive målretta samfunnsutvikling er det viktig at politikkkutforminga bygger på eit godt kunnskapsgrunnlag. Kunnskapsgrunnlaget er bygd opp kring hovudutfordringane for kommunen (med utgangspunkt i utfordringane i fylket), og skal gje naudsynt grunnlag for prioriteringane i sjølvje planstrategien. Vi omtalar situasjonen slik den er i dag, utviklingstrekk og utfordringar fylket står ovanfor. Vi legg vekt på å få fram kva samfunn det er sannsynleg at vi får med framskrivingar, analyse og oppsummering av mogelege strategiar ut frå utfordringane.

For dei neste åra er det peika på fire hovudutfordringar fylket vil møte:

1. Globalisering – urbanisering, av både kapital og menneskjer
2. Folketalsutviklinga, migrasjon og kvinnene si rolle i samfunnsutviklinga
3. Utvikling av kunnskapssamfunnet
4. Klimautfordringane

Utfordringane er knytt til tydelege drivkrefter lokalt, regionalt, nasjonalt og globalt. Kunnskapsgrunnlaget og utfordringane viser tydeleg at fylket og kommunane står framfor store endringar dei neste 10-20 åra uansett korleis vi møter alle utfordringane.

Den mest sentrale kunnskapsleverandørane er SSB.

Prognosar og analysar tar ikkje omsyn til ei mogeleg endring i kommunestrukturen.

Dokumentet vil verte delt opp i følgjande tema som på kvar sin måte vert linka til dei 4 hovudutfordringane.

1. Innleiing
2. Demografi-Folketalsutvikling
3. Utflytting til meir sentrale strøk
4. Innvandring
5. Kvinner som flytter
6. Arbeidsplassar
7. Klima og Miljø

Analysane og dei grafiske framstillingane i kap 2 vil danna grunnlaget for analysane i kapitla 3 til 6.

I Fylkesspegelen¹ finnes ytterligere statistikk på kommunenivå som kan vere brukbart i planlegningsarbeidet.

Datagrunnlag for analyse og figurane kan leverast av Fylkeskommunen på førespurnad.

¹ <http://www.sfi.no/fylkesspegelen.337924.nn.html>

2. Demografi -status

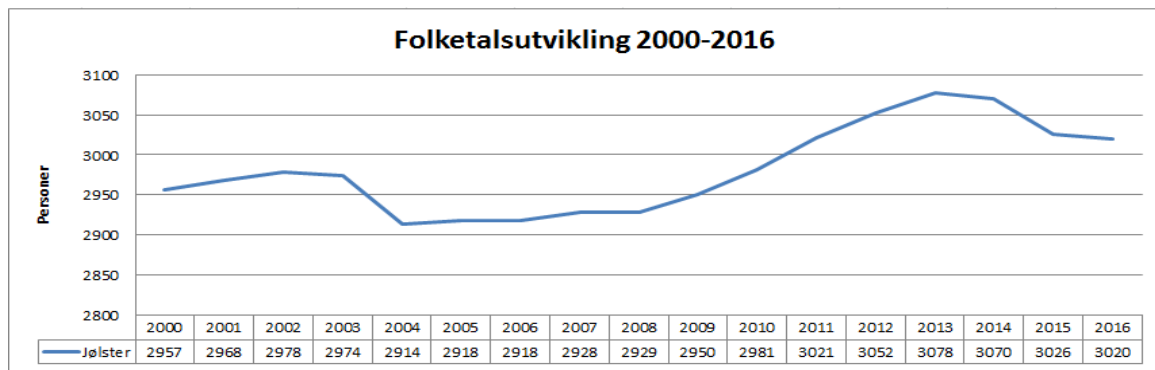

Fig. 2.1

Som ein kan sjå ut i frå Fig.2.1 har det i Jølster kommune vert ei positiv trend fram til 2013 i høve til folketalet. Sidan 2004 auka folketalet med 164 personar. Frå 2014 og fram til no er folketalet redusert med 58 personar. I Fig 2.2 kan ein sjå ein meir detaljert endringane i frå 2008 til 2015

Folketalsutvikling

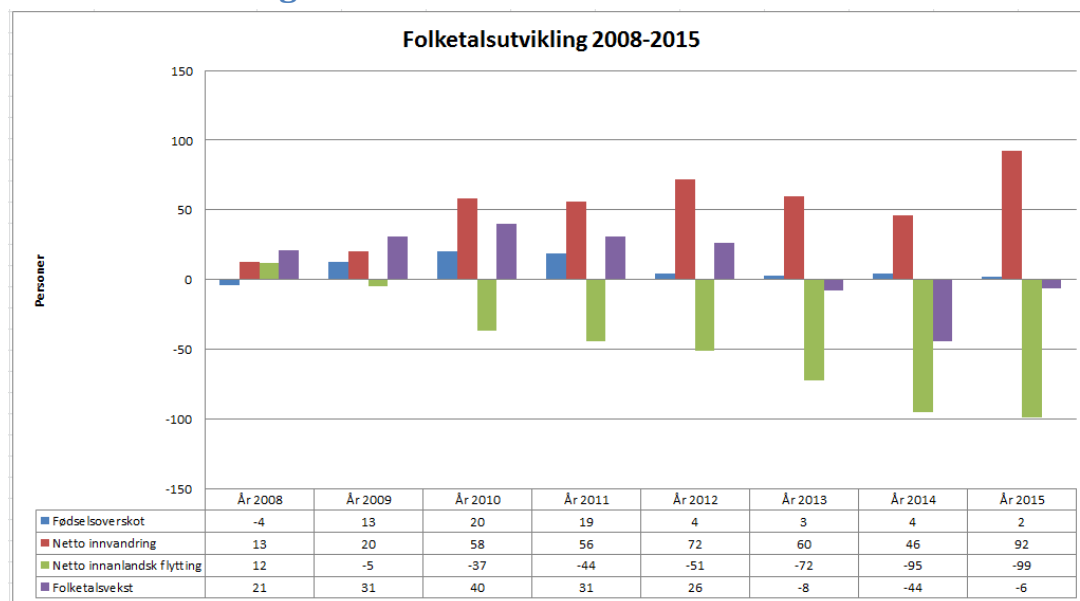

Fig. 2.2

I nesten heile perioden har det vært fødselsoverskot i Jølster. Sjølv med fødselsoverskot og arbeids innvandring så er netto innanlands flytting større en desse to til saman. Noko som dei siste åra har gitt ei negativ folketaletvekst.

Tal innvandrarak

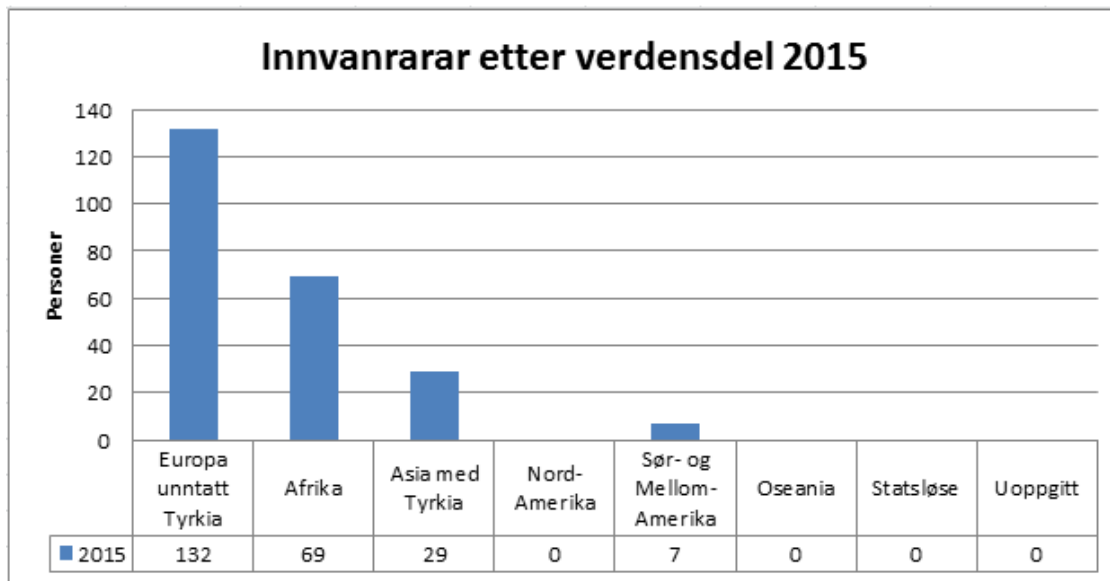
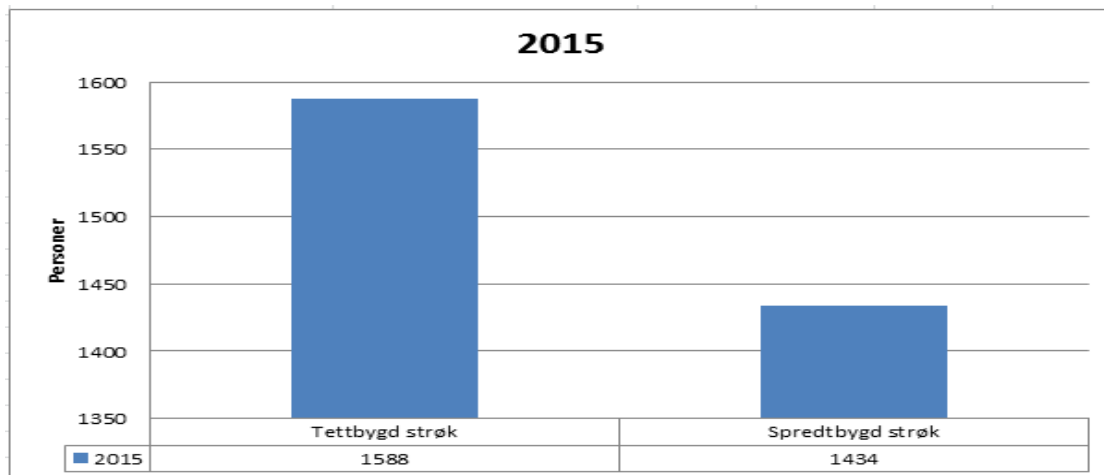

Fig. 2.3

Grafen syner at kommunen no har eit mangfald i befolkninga. Andelen innvandrarak utgjorde i 2015 om lag 8 % av befolkninga. Framleis er det arbeidsinnvandringa som er den dominerande gruppa. Tal på innvandrarak tek ikkje opp i seg asylsøkarar sidan folketal er basert på innbyggjarar som har opphaldsløyve².

² SSB har ikkje statistikk om asylsøkarar. Det er fyrst når ein asylsøkar får godkjent lovleg opphald i Norge, får fødselsnummer og dermed vert definert som innvandrar, at han/ho kjem i registra til SSB. Når eit stort tal asylsøkarar resulterer i lang sakshandsamingstid i UDI, kan det ta fleire år frå ein asylsøkar kjem til Norge til han/ho gjev utslag i statistikken.

Tettbygd/spreiddbygd

Folketalsendring framover, prognose

Før vi går inn i ei drøfting knytt til framskrivingane, er det viktig å ha med seg at dette er prognosar, og ikkje noko som er hogd i stein. Til grunn for talla ligg SSBs folketalsprognosar 2015-2040 (moderat anslag).³ Viss vi får større endringar, t.d. i innflytting og utflytting, vil dette påvirke prognosane monaleg, og mindre endringar i tal fødde, levealder, inn- og utflytting vil sjølvstøtt også gje mindre endringar i prognosane.

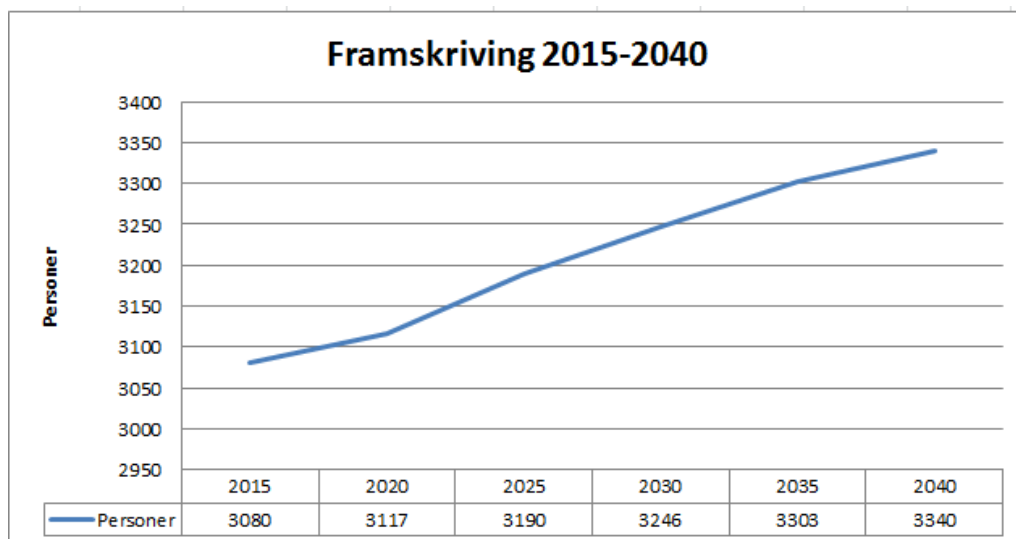

Fig. 2.4

Prognosen syner at Jølster vil i framskrivingsperioden få ein folketalsvekst på 260 personar. Dette utgjør ei auke på om lag 8 %.

³ <https://www.ssb.no/folkfram>

Framskrivning aldersgrupper

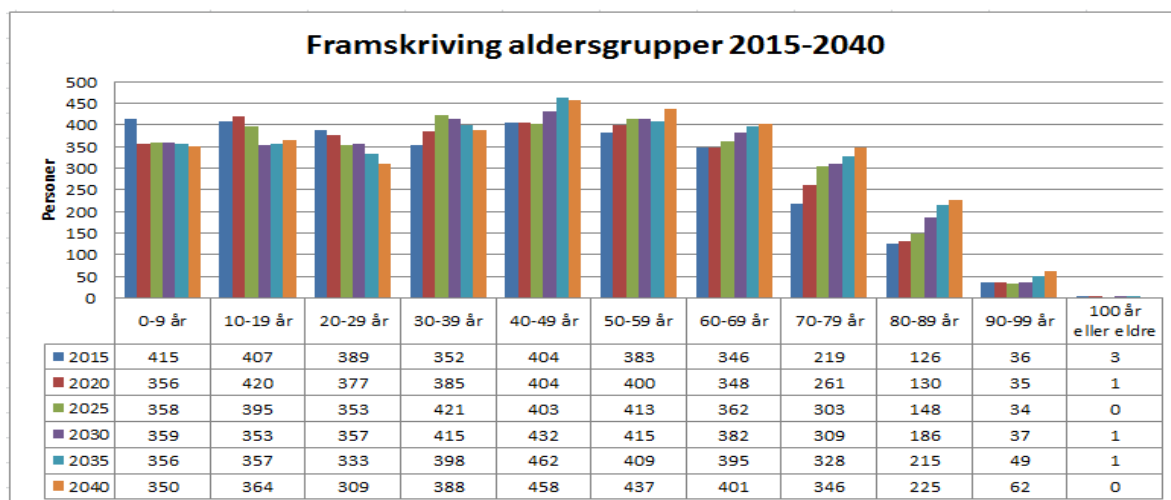

Fig. 2.5

I framskrivingsperioden ser ein at det i aldersgruppa 0-19 år vil vere ei reduksjon på om lag 20 %. Dei største endringar vil vere i aldersgruppa 20-29 år kor ein vil ha ei reduksjon på om lag 26 %. For dei andre gruppene vil det være vekst, og ein vil få ei betydeleg auke i aldersgruppa 80 til 89år. Her vil veksten være på om lag 44 %. Veksten aukar med alderen. Som ein kan sjå er det ungdomen som dreg ut, anten for studiar eller jobb. I høve til helse og omsorgstenester kan ein forvente ei potensiell stor auke i gruppa eldre +80. Dette er sjølvst avhengig av den enkelte sitt tenestebehov.

Utfordringa for Jølster ut frå framskrivinga knytt til helse og omsorgstenesten, men også å motverke dei tendensane som ein kan sjå med at unge fer i frå kommunen.

Ved å bryte tala ned kan ein sjå i Fig 2.6 at det vil verte ei stabil gruppe ungar med behov for barnehage, men med ei reduksjon på 30. I Fig 2.7 kan en sjå at det vil verte behov for om lag 60 færre plassar i grunnskolen.

I gruppa 16 til 19 år

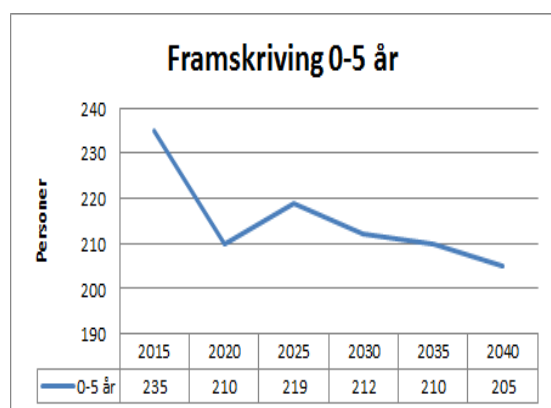

Fig. 2.6

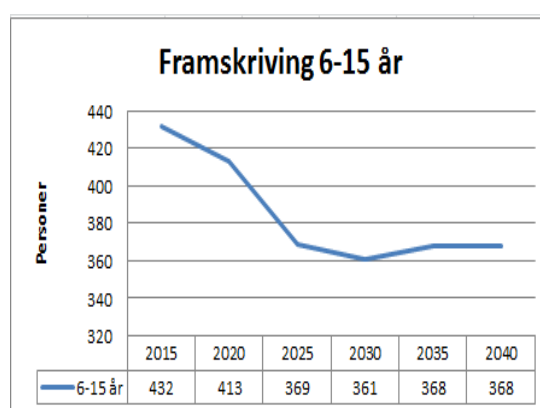

Fig. 2.7

Blant dei yngste ser ein at den minste endringa skjer i aldersgruppa 16-19 år Fig 2.8. Dette vil syte for stabile tal i vidaregåande skule.

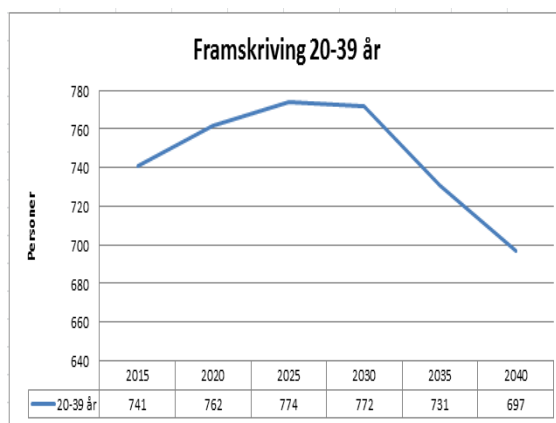
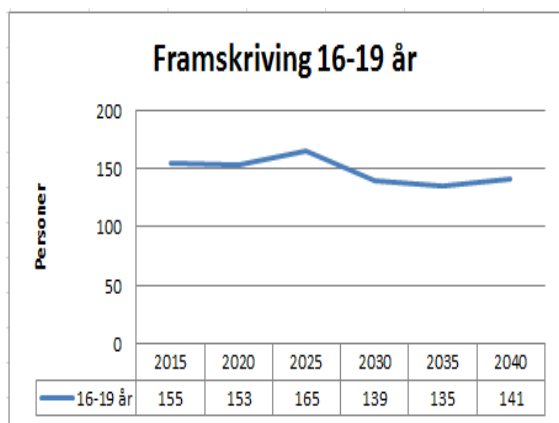

Fig. 2.8

I aldersgruppa +70 ser ein ein solid vekst i Fig 2.9.

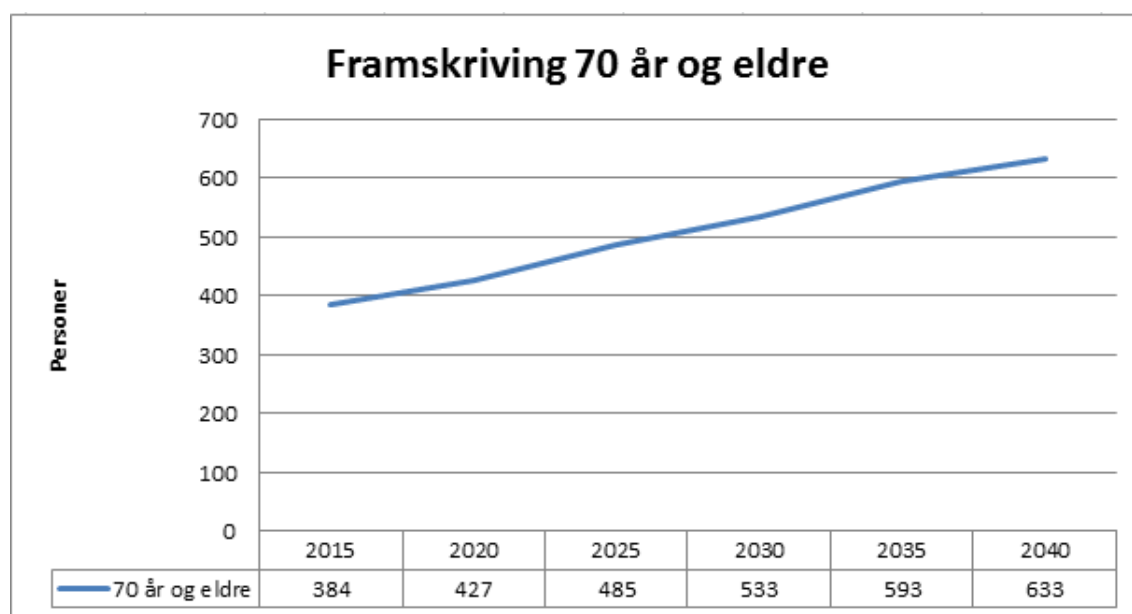

Fig. 2.9

Som ein ser vil auka i denne gruppa vere på om lag 40 %. Det vill gje kommunen store utfordringar med å rigge ei eldreomsorg som både kapasitetsmessig og kvalitetsmessig tilfredstillar krava sett av myndighetene. Og om ikkje det skulle være nok, så syner prognosane eit jamnt underskot av kvinner i alderen 20 til 39 år.

Kjønnsfordeling.

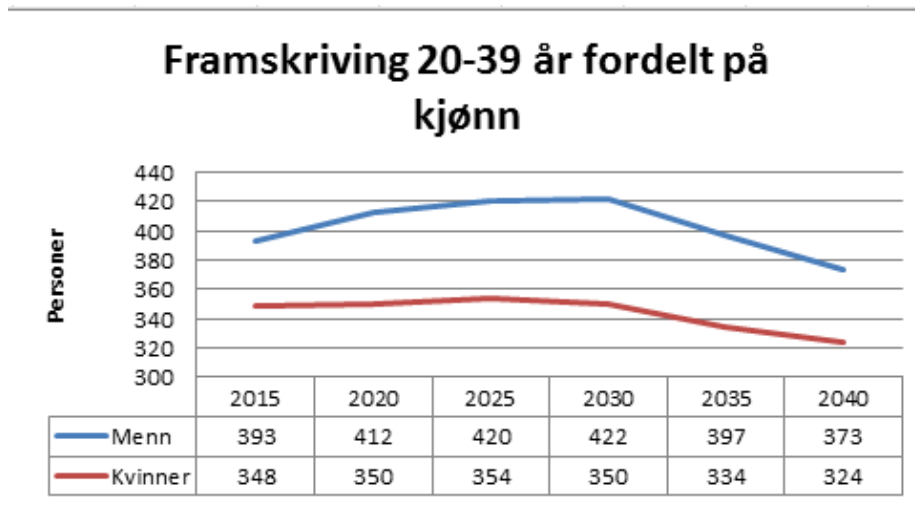

Fig. 2.10

Som i resten av fylket har også Jølster ei utfordring i høve til kjønnsbalansen. Meir om dette temaet i kap. 4

Levekår og livskvalitet.

Her er folkehelseprofilen i frå Helsedirektoratet og kommenterast ikkje meir førebels.

Samandrag

Summert kan en seie at det er to hovudutfordringar for kommunen, det eine er nedgangen i folketalet i aldersgruppa 20-39 år og det andre er ei veksande eldre befolkning (Fig. 2.11)

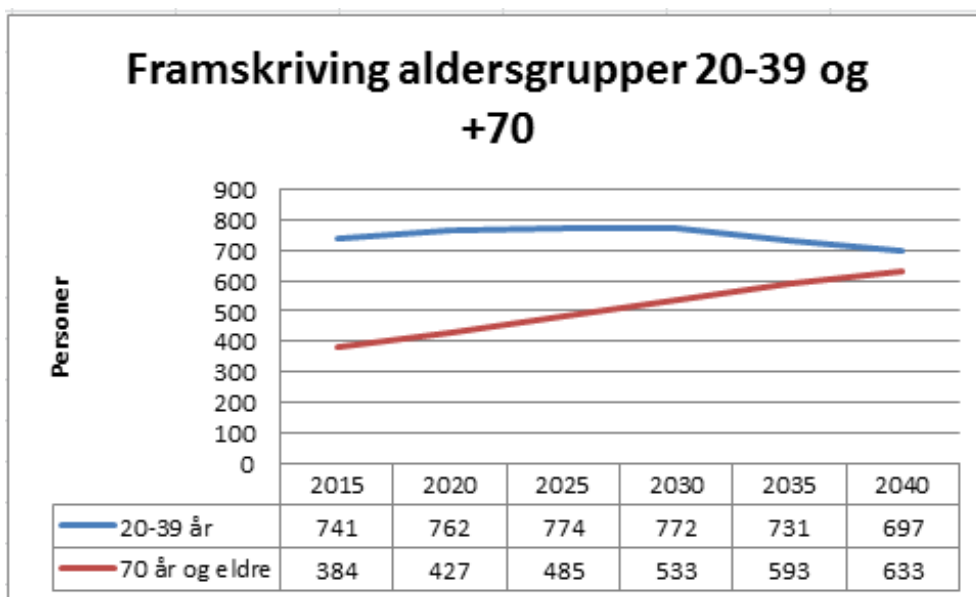

Fig 2.11

Prognosane syner at sjølv med ein veksande eldre befolkning er ikkje det nok for å forhindre folketalsreduksjon. Strategiane i så måte bør då vere både å redusera fråflyttinga og å planleggje korleis ein skal innrette eldreomsorga i framtida.

3. Utflytting til meir sentrale strøk

Ein stadig større del av befolkninga i fylket bur i eller nær større bysentra, og netto flyttestraumar går frå periferi til sentrum. Dette er ein langsiktig trend som skjer globalt, nasjonalt og i den enkelte kommune.

Sentralisering vert ofte definert som at befolkninga over tid vert konsentrert på ein (geografisk) stad. Desse prosessane skjer lokalt, regionalt, nasjonalt og globalt. På nasjonalt nivå skjer konsentrasjonen til dei folkerike regionane, «sentrale strøk». Ved ein konsentrasjon kring sentrale strøk, vert utkantane tappa for folk og energi. Det handlar om sentrum og periferi.

Mange som synes at det gode livet eigentleg er på landsbygda, kan få velferda redusert på grunn av sentraliseringa. Slike endringar vert ofte omtalt som «uttynning» av lokalsamfunnet.

I Jølster er det fyrst og fremst ungdommen som dreg, og prognosane syner at det er den same gruppa som kjem til å flytte i framtida også. Orsaka til dette vil det bli gjort greie for nærare for i kap 5 og 6.

4. Innvandrarak

Om lag 8 % av innbyggjarane i Jølster er innvandrarak, fyrst og fremst i frå Europa (Fig. 2.3)

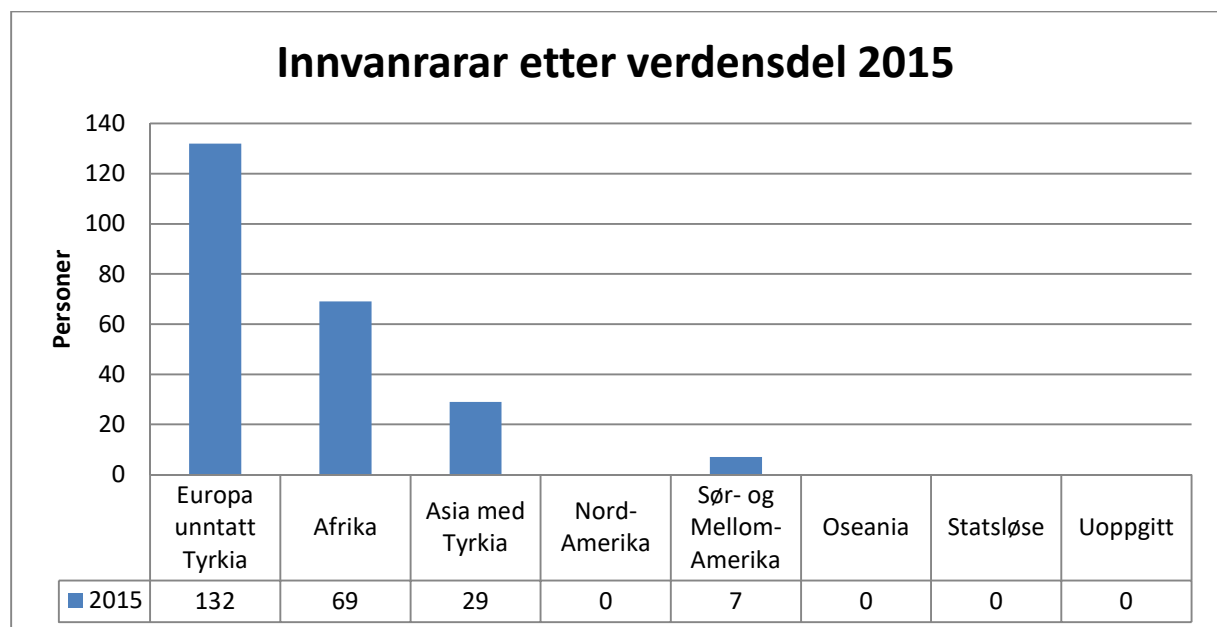

Fig. 2.3

Eit stadig meir fleirkulturelt Jølster krev at kommunen lykkast med inkludering på alle nivå i samfunnet. Kommunen, NAV, lokalt næringsliv og frivillig sektor er dei som står nærast dei konkrete utfordringane.

I dette arbeidet er god språkopplæring avgjerande viktig. For flyktningane handlar det også om å bli inkludert i arbeidslivet. Felles for både arbeidsinnvandrarane og flyktningane er at dei må oppleve å vere ein del av samfunnslivet på staden dei bur.

Kultur- og fritidstilbod som legg til rette for gode møteplassar vil vere viktige bidrag i dette arbeidet. Dette gjeld også generelt for alle tilflyttarar til fylket.

Ei viktig rolle vil vere å legge til rette for eit godt samspel mellom dei aktørane som har mogelegheit til å påverke arbeidet med inkludering i positiv retning.

I følgje tal frå NAV er det stor arbeidsløyse blant innvandrarar i fylket. Tala syner at arbeidsløysa er seks gonger større enn blant etniske nordmenn. NAV kan heller ikkje sjå nokre positive utviklingstrekk framover på dette området. Informasjon både frå NAV og IMDI syner at fylket skorar lågare både i høve til norskopplæring og med busetting av flykningar, enn andre fylke. Forsking syner at ein nøkkelfaktor i høve til ei vellukka integrering er å kunne snakke norsk.

Tidlegare var innvandring fyrst og fremst eit storbyfenomen, men med auka arbeidsinnvandring har vi fått ei større regional spreiding av innvandrarar ut i distrikta. Arbeidsinnvandringa er eit resultat av utvidinga i EU i 2004 og 2007. Polakkar er saman med svenskar den største innvandrargruppa i Noreg. Arbeidsinnvandringa fører med seg folketalsauke fylket samla sett og i mange kommunar som elles ville hatt nedgang i folketallet. Grunnen er at arbeidsinnvandringa i stor grad har forsynt lokale bedrifter med arbeidskraft.

Kven blir og kven dreg

Flyktingar og deira familiar er dei som i størst grad vert buande i Norge, medan nordiske innvandrarar og personar med utdanning som innvandringsgrunn i mindre grad vert buande. Arbeidsinnvandrarar ligg omtrent midt på treet i denne samanlikninga.

I følgje Statistisk sentralbyrå flyttar flyktingar oftare frå den kommunen dei først blir busett i, til meir sentrale kommunar. Det er også mest vanleg blant innvandrarar med familie som innvandringsgrunn, blant norskfødde barn av innvandrarar, utdanningsinnvandrarar og personer utan innvandrarbakgrunn. Arbeidsinnvandrarar og nordiske innvandrarar skil seg noko ut, ved at dei ofte flyttar til mindre sentrale kommunar enn dei flytta frå.

Flyktingar og deira familiar flytta i stor grad til kommunar med andre innvandrarar med same innvandrarbakgrunn. At dei flyttar til sentrale strøk gjev positiv samanheng mellom flytting og regional sysselsettingsutvikling, i og med at dei flyttar til regionar med sterk vekst i sysselsettinga.

5. Kvinneunderskotet

Som ein kan sjå av fig. 2.10 Har også Jølster ei ubalanse i kjønnsfordelinga i aldersgruppa 20-39 år.

Det kan være ulike årsaker til dette men forskning og statistikk knyt dette tydelig til veksten i høgare utdanning, som igjen har hatt betydning for endringar i arbeidslivet.

Sentraliseringa på 1980-talet og «Kvinneflukta frå distrikta» førte med seg at fødselstala minka mykje. Folketalsprognosen som ligg til grunn for dei analysane som er gjorde syner eit vedvarande underskot av kvinner i høve til menn i kommunen. Sentralisering og utdanningseksplasjonen dei siste 30-40 åra vert peikt på som orsakar til dette, der kvinner i større grad enn menn utdannar seg. Tal i dag syner ei fordeling på 65/35 prosent til fordel for kvinner i høgare utdanning. Mange flyttar på seg for å ta utdanning og dei buset seg i byar der mogelighetene er større for jobb, karriere og fagleg utvikling.

I følgje sosiolog Kåre Heggen gjer bygdejentene som innvandrarjentene. Dei gjer meir skulearbeid og dei skaffar seg høgare utdanning enn byjentene og bygdegutane. Samstundes gjer denne prosessen at dei i større grad endrar haldningar og perspektiv på livet, slik at avstanden til bygda veks.

Jølster har en lågare andel kvinner med høg utdanning. Årsaka til dette kan vere det faktum at næringsstruktur i liten grad har klart å møte den store auken i kvinner med høgare utdanning og har sannsynlegvis mangel på mangfald i arbeidsplassar i Jølster.

6. Arbeidsplassar, sysselsetting og pendling

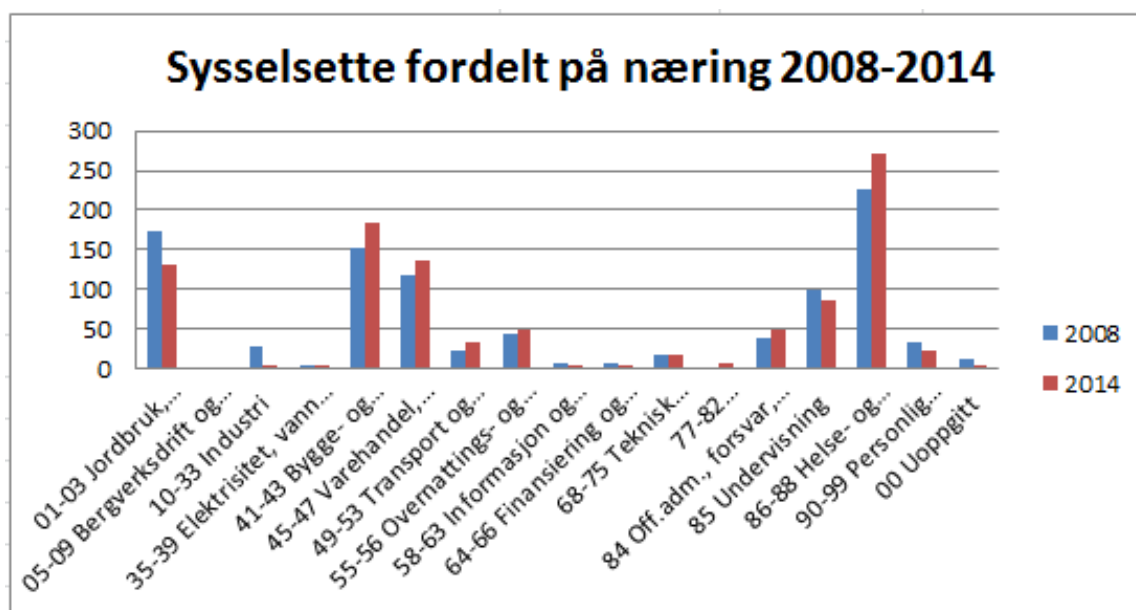

Fig 6.1

Som grafen syner har det ikkje vært store endringar i sysselsettinga i kommunen. Dei største endringa er å finna innafor jordbruk. Her er reduksjonen på 41 personer. Dette er ei reduksjon ein kan sjå i dei fleste kommunane i fylket. Den største auka i sysselsetting finn ein innafor det offentlege med ei auke på 45 personer. Dette heng fyrst og fremst saman med ei auke innafor det kommunale velferdstilbodet. Totalt er andelsn sysselsette i kommunen auka med 29 personer.

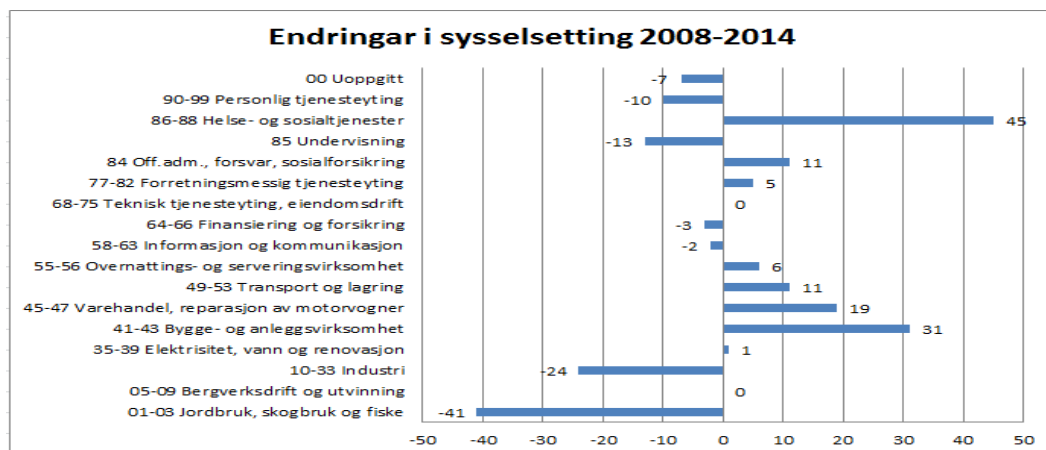

Fig. 6.2

Pendling

Pendlarar er definert som sysselsette som har arbeidsstaden sin i ein annan kommune en der dei bur. Pendling kan verte eit resultat av eit underskot på arbeidsplassar i forhold til arbeidsstyrken der dei bur.

I Jølster kommune er det mange som pendlar ut for å jobbe, men det er også ein del som pendlar inn i kommunen. Tala syner at det er 241 personar som i 2014 pendla inn i kommunen og 808 personar som pendla ut av kommunen.

For å ta dei som pendlar inn så kjem dei frå mange stader, bl.a i frå Østfold, Vestfold og Oslo. Dette er ikkje noko dominerande tendensar. Dei mest dominerande stadane pendlarar kjem frå går fram av Fig 6.3

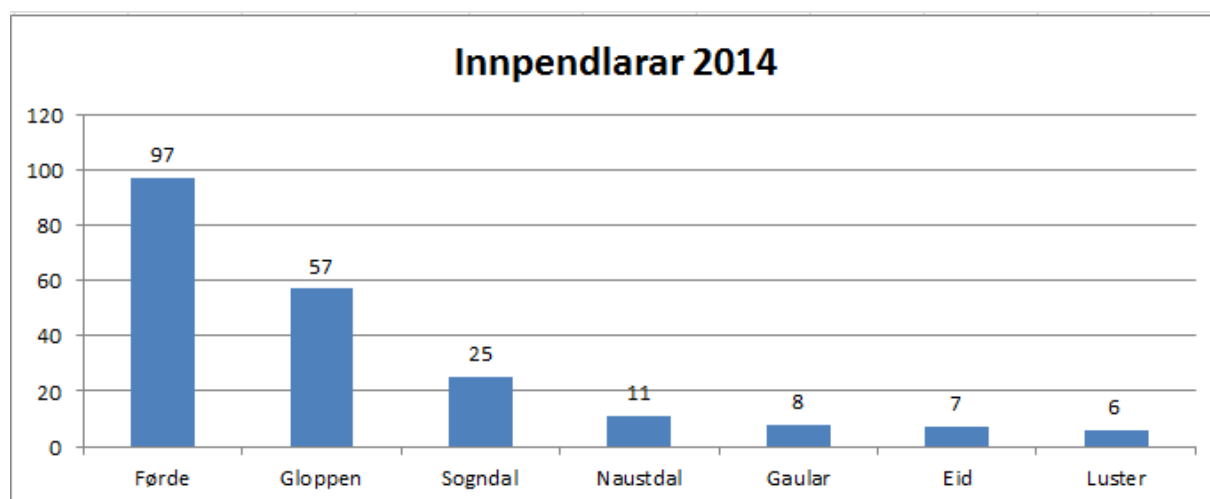

Fig. 6.3

Det er ei like stor variasjon i høve til dei som pendlar i frå kommunen. Men dei dominerande arbeidsstadene kan sjåast i Fig. 6.3 Som ein kuriositet kan nemnast at det er ein som pendlar i frå Jølster til Kautokeino.

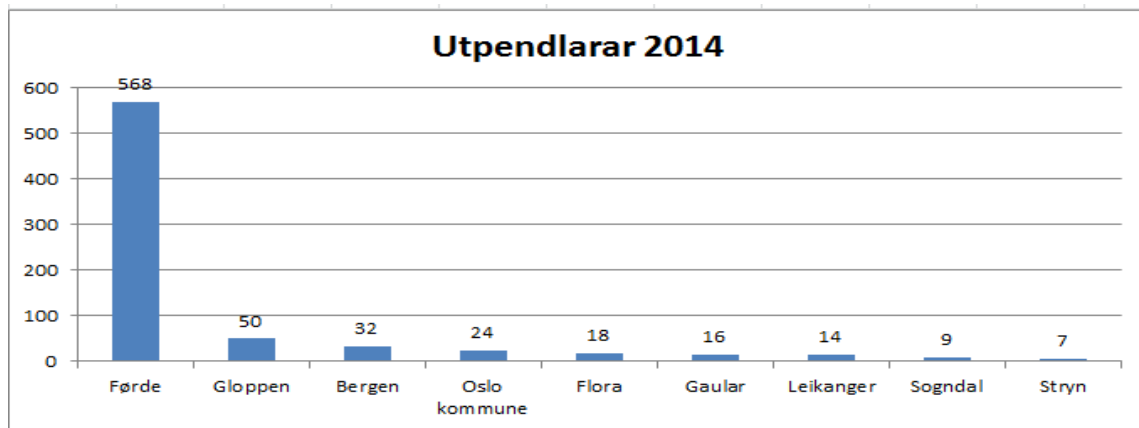

Fig. 6.4